Kviečiame prisidėti kas kuo gali

Visus, neabejingus Tėvynei ir savo gimtinei, maloniai kviečiame prisidėti prie rengiamos monografijos „Saldutiškis“: teikti nuotraukų, patiems parašyti straipsnį ar pakalbinti tai daryti kitus, pateikti patarimų ir siūlymų. Taip pat kviečiame finansiškai remti knygos leidimą. „Saldutiškio“ monografija nėra komercinis leidinys, tad be visuomenės (verslininkų, tarnautojų, pedagogų ir kt.) paramos jos nepajėgsime išleisti. Visi, kuo nors prisidėjusieji, ir rėmėjai, bus garbingai įrašyti knygos rėmėjams skirtuose puslapiuose, įvardijant konkretų kiekvieno indėlį.

„Lietuvos valsčių“ serijos monografijų rengimo darbus imtinai iki maketo sukūrimo leidykla įsipareigoja atlikti nuosavomis ir (ar) skolintomis lėšomis net ir esant nepakankamam finansavimui. Tačiau knygos tiražą bus galima spausdinti tik gavus pakankamą paramą ir visą leidinio sąmatinę sumą, t. y. tik užsakovams bei rėmėjams įvykdžius visus finansinius įsipareigojimus ir faktiškai gavus visas monografijai išleisti trūkstamas lėšas.

Viešajai įstaigai „Versmės“ leidyklai už jos vykdomą pelno nesiekiančią veiklą – Lietuvos istorijos ir tradicinės kultūros monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ rengimą bei su tuo susijusią mokslinę veiklą – 2004 m. suteiktas paramos gavėjo statusas, todėl knygos leidybai galite skirti ne tik minėtą, bet ir savo 2 proc. pajamų mokesčio paramą.

Finansinę paramą knygai galima pervesti į „Versmės“ leidyklos, kodas 122732630, atsiskaitomąją sąskaitą AB „Citadele“ banke LT027290000005467101, nurodant: Parama monografijai „Saldutiškis“.

Paramą taip pat galite suteikti grynais pinigais pačioje leidykloje (buhalterijoje).

„Versmės“ leidyklos adresas:
Geležinkelio g. 6, 02100 Vilnius.
Telefonai: 85 2130623 (ir faksas), 8698 09077.
Leidyklos vadovo Petro Jonušo tel. 8698 20707.
Elektroninio pašto adresas leidykla@versme.lt,
leidyklos interneto svetainė **www.versmė.lt**.

Saldutiškio pagrindinė mokykla 2012-ųjų liepą

Nepriklausomybės paminklas Saldutiškyje pastatytas 1928 m. Pokariu paminklas buvo suniokotas sovietinės valdžios. Nulaužtas kryžius, nuplėšta lenta. Tik politinis kalinys Vilius Klimašauskas žinojo, jog paminklinė lenta yra išlikusi ir saugiai paslėpta. Nuplėštą lentą vienas skrebas (taip Saldutiškyje vadina stribus – sovietų okupantų aktyvius pakalikus, baudėjus, „istrebitelius“) už puslitrį samanės išmainė kalviui. Norėjo kalvis lentą panaudoti kalvystėje vietoj padėklo, pastarojo kaimynas Pranas Žaunierius, irgi kalvis, sužinojo ir paprašė lentą atiduoti. Parsinešė lentą į savo kalvę, saugiai paslėpė: prikalė prie sienos, o ant viršaus užkalė skardą. Prano Žaunieriaus pažįstamas iš Dryžių kaimo Jonas Gasiulis taip pat žinojo šią istoriją ir kur yra lenta paslėpta. Atgimimas atėjo 1989 m. vasario 16-ąją. Šią pirmąją po daugelio okupacijos dešimtmečių Nepriklausomybės dieną saldutiškiečiai minėjo nesislapstydami jau prie atstatyto laisvės simbolio.
www.epaveldas.lt nuotr.

L I E T U V O S V A L S Č I A I

Saldutiškio dvaras istorijos šaltiniuose minimas nuo XVIII a. pab.

Saldutiškis

Maloniai kviečiame
būti rengiamos naujos
„Saldutiškio“ monografijos
bendraautoriais,
talkininkais, rėmėjais

Rengiama „Saldutiškio“ monografija papildys „Lietuvos valsčių“ seriją – unikalų 100-tomį Lietuvos istorijos rašto paminklą

„Lietuvos valsčių“ monografijų seriją nuo susikūrimo 1994 m. leidžia „Versmės“ leidykla. Ši serija skirta Lietuvos miestams ir miesteliams bei jų apylinkėms, atitinkančioms buvusius tarpukario Lietuvos valsčius. 2012 m. vasarą pradėta rengti monografija ir apie buvusį Saldutiškio valsčių. Knygą numatoma užbaigti iki 2015-ųjų.

Serijos pavadinimas pasirinktas neatsitiktinai: XIX a. viduryje susiformavę valsčiai iki jų panaikinimo 1950 m. buvo mažiausi ir palyginti stabilūs administraciniai-teritoriniai vienetai, vieniję tapačios etninės kultūros žmones, valsčių ribos paprastai atitiko ir parapijų bendruomenių ar šnektų ribas.

Remdamiesi žmonių prisiminimais, archyvų duomenimis, mokslo studijomis, kitais rašytiniais šaltiniais bei medžiaga, kiekvieną serijos knygą rašo dideli – iki 120 autorių kolektyvai: žinomi Lietuvos istorikai, archeologai, etnologai, tautosakininkai, kalbininkai, sociologai, gamtininkai, kraštotyrininkai, kraštiečiai ir kiti autoriai.

„Lietuvos valsčių“ serija – tai daugiatomis vienodos struktūros leidinys apie Lietuvos miestus ir miestelius, kaimus ir vienkiemius, apie jų ir jų apylinkių kraštovaizdžio raidą bei istoriją nuo seniausių priešistorinių laikų iki mūsų dienų, kovas už Nepriklausomybę, apie tradicinę kultūrą, verslus, kalendorinius ir šeimos papročius, papročių teisę, liaudies išmintį, bažnyčias, įžymius žmones, tarmių ir vietos šnektų ypatumus, tautosaką, tautines mažumas, jų papročius ir kt.

Saldutiškio dvaras minimas nuo XVIII a. pabaigos. Gyvenvietė pradėjo kurtis XIX a. pabaigoje, Jaloveckių iniciatyva nutiesus geležinkelį Panevėžys–Pastovys. Tai paskatino miško verslą. 1890 m. Saldutiškyje tebuvo vienas gyvenamasis namas. XX a. 1-ojoje pusėje įsikūrė miško eksploatacijos įmonė, miškų urėdija.

Pirmojo pasaulinio karo metais vokiečiai miestelyje buvo įsteigę apskrities centrą, kuris 1920 m. tapo Linkmenų valsčiaus centru Utenos apskrityje (Linkmenų miestelis buvo okupuotas lenkų). Nepriklausomybės metais Saldutiškis ėmė augti: 1923 m. miestelyje buvo 8 sodybos, o 1940 m. jų buvo jau 50. XX a. trečiajame dešimtmetyje miestelyje pastatyta B. Brazdžio lentpjūvė, tiekusi elektrą Saldutiškiui ir aplinkiniams kaimams; veikė žemės ūkio mokykla, vaistinė, knygynas, kepykla, nakvynės namai, kelios parduotuvės. Vėliau gatvės išgrįstos (dalis grindinio išsaugota iki šių dienų), o mediniai šaligatviai pakeisti cementiniais.

2013 m. gegužės 27–birželio 2 d. rengiama monografijos autorių mokslinė kompleksinė lokalinių tyrimų ekspedicija į Saldutiškio kraštą.

Istorikai, kraštotyrininkai, žurnalistai, rašytojai, gamtininkai, sociologai, kalbininkai, etnologai, tautosakininkai, fotografai lankysis įvairiose vietovėse, susitiks su vietos gyventojais, užrašys jų prisiminimus, rinks informaciją, nuotraukas, archyvinę medžiagą, skirtą būsimai monografijai. Jų gretose galite būti ir Jūs.

Lenkų okupuotas Linkmenų miestelis buvo perkirstas demarkacijos linijos. 1920 m. čia suvažiuodavo iš abiejų pusių tūkstančiai žmonių pasimatyti su giminėmis.
www.epaveldas.lt nuotr.

Ežerai Ūkojas ir Pakasas prie demarkacijos linijos Linkmenų valsčiuje 1920 m.
www.epaveldas.lt nuotr.

„Versmės“ leidykla kviečia kultūros ir kitas įstaigas, seniūnijas, aktyvius kraštiečius, kraštotyrininkus, patriotus, valstybininkus, kultūrininkus, rėmėjus, visus rašančiuosius neatidėliojant telktis rengiant šią 100-tomės „Lietuvos valsčių“ serijos monografiją, kuri bus gražus paminklas šiam kraštui, jo žmonėms. To paminklo nesukursime be Jūsų visų paramos, prisidėjimo.

Maloniai ir nekantriai laukiame Jūsų atsiliepimų, patarimų ir nuomonių, taip pat bet kokio, kad ir paties mažiausio, prisidėjimo, už kurį, kaip ir už patarimus, iš anksto nuoširdžiai dėkojame.

Monografijos „Saldutiškis“ vyriausioji redaktorė
ir sudarytoja **Jūratė Baltrukaitienė,**
tel. 8617 11924,
elektroninis paštas jurate@versme.lt.

Buvusio Linkmenų valsčiaus gyvenamųjų vietų sąrašas
(pagal 1923 m. pirmojo surašymo duomenis)

Angliškio vs.
Akmeniškės km.
Aslodelos vs.
Antakalnio km.
Antalamiestės km.
Antalamiestės vs.
Apvinijos vs.
Asiuklynės vs.
Aukštojų vs.
Aukštasalos vs.
Ažubalio vs.
Ažuprudžio vs.
Bendrovės vs.
Bendrovės vs.
Benediktavo vs.
Bernodavo vs.
Beržaragio km.
Briedinės vs.
Budrių vs.
Degutynės vs.
Derviniškės vs.
Dirniškės km.
Drobiškio I vs.
Drobiškio II vs.
Gaivenių km.
Gatakiemio km.
Genekalnio km.
Ginaitiškio vs.
Ginučių km.
Indubakių km.
Intiklės vs.
Jakutiškio vs.
Janavos vs.
Kalitiškės km.
Katiniškės km.
Katiniškės vs.
Kamešio km.
Kevnališkio vs.
Kevnos vs.
Kimbariškės vs.
Kirdeikių km.
Kleviškio vs.
Krivasalio km.
Kulinių vs.
Labanoro mt.
Lamiesto km.
Laukagalio vs.
Malaišių km.
Medinų km.
Mediniškės vs.
Mineiškiemio km.
Mykalavo vs.
Paaisetės I km.
Paaisetės II km.
Paelnio I vs.
Paelnio II vs.
Paelnio III vs.
Padumblės km.
Paibutiškio km.
Paibutiškio km.
Pajuodinės vs.
Pagaigalio km.
Pagriaužės vs.
Pakanės vs.
Pakiaunio dv.
Palabanoros vs.
Palmajos km.
Palsodės vs.
Paluknio vs.
Palsodžio km.
Paminėlos vs.
Papiliakalnos vs.
Papliaušio vs.
Paprudės vs.
Pašarkių vs.
Pašekščio km.
Paukajos km.
Paulinavo I vs.
Paulinavo II vs.
Pavyžinčio vs.
Pažemio vs.
Pažezdrio km.
Petkūniškės vs.
Pylimo vs.
Plauciškės km.
Pliaušketės km.
Postaviškio vs.
Prūsokiškės km.
Pušaloto vs.
Puziniškės km.
Riešutynės vs.
Ripaičių km.
Ripelialaukio km.
Romusių vs.
Rudupio vs.
Rukšėnų km.
Salgudiškio gst.
Salgudiškio dv.
Salos I km.
Salos II vs.
Seliškės km.
Serliadiškio km.
Sidariškės dv.
Simoniškės km.
Sorakalnio vs.
Staniuliškės km.
Stirnynės km.
Stripeikių km.
Strokinių km.
Subiškės vs.
Sudalaukės km.
Sundutiškio km.
Šarkių km.
Ščiurio vs.
Šiliniškės vs.
Šipiniškio vs.
Šiškinių km.
Šlapimo vs.
Trainiškio vs.
Trinkūnų km.
Trudos vs.
Uniškės vs.
Vaidžiuškių km.
Varaučiškės vs.
Varniškės I vs.
Varniškės II vs.
Vasiuliškės vs.
Vėžiškės km.
Vidiškės km.
Vilkarių vs.
Vilkakalnio vs.
Zablotiškės vs.
Zacišek vs.
Žeždrelės vs.
Žvirbliškės km.